

BULLETIN No 180/3 - 2010

Společnosti přátel historie města Chrastavy

POZOR! POZOR! POZOR!

UŽ JSTE SE ROZHODLI ???

Pokud jste tak dosud neučinili, přihlaste se v městském infocentru co nejdříve. Pro ty zájemce, kteří s námi dosud nikdy do Lužice nejeli, uvádíme několik praktických rad:

1) Protože nevíme, jaké bude v ten den počasí, doporučujeme **deštník** nebo **pláštěnku**. Loni bylo počasí velmi pěkné a slunné.

2) Kromě těch 250,-Kč, které stojí cesta autobusem, žádná další výdaje nejsou plánované. Doporučujeme si **vzít s sebou eura (na toaletu 70 centů) nebo na zakoupení suvenýrů** v Srbském domě v Budyšině.

3) Nikde nebude možnost si zakoupit něco k jídlu, nejsou tam žádné stánky s občerstvením. Není to jarmark, ale náboženský svátek. **Proto si vezmeme jídlo a pití z domova s sebou!**

4) Protože chceme co nejvíce vidět, **budeme se po celou dobu zájezdu držet pohromadě**, abychom nemuseli nikde zbytečně čekat.

5) Kdo má dobrý **fotoaparát (nebo kameru)**, přijde si na své, bude co fotografovat.

6) V Srbském domě dostanou zájemci **zdarma různé materiály o lužickosrbském folkloru**.

7) V autobuse bude možnost koupit si publikaci **LUŽICE - MÁ LÁSKA**. Autorem je dr. František Vydra, kniha stojí **50,-Kč**.

8) Po zaplacení poplatku 250,-Kč v městském infocentru dostane každý lístek s přiděleným číslem sedadla v autobuse.

VELIKONOČNÍ AUTOBUSOVÝ ZÁJEZD

- prohlídka Budyšina
- 800 velikonočních jezdců
- hřbitov bílých křížů
- pomník tisíciletí

Cena : 250,-Kč

NEDĚLE 4. DUBNA 2010

ODJEZD AUTOBUSU Z NÁMĚSTÍ
v 7.00 hod.

Proč pořádáme velikonoční zájezdy do Lužice

Snad většina čtenářů „Chrastavských listů“ si povšimla velkého poutače na budově městského muzea a plakátů, které zvou zájemce, aby se letos o Velikonoční neděli zúčastnili autobusového zájezdu do Budyšina (Bautzen) a několika lužickosrbských vesnic v okolí.

Těch zájezdů jsme pořádali již více než deset. Z Chrastavy vyjžděl plný autobus zájemců z Olomouce, ba dokonce až z Ostravy. Požádali mě, abych je provázel po místech, kde se na území Německa dodnes udržela slovanská řeč. Neváhali jet stovky kilometrů, aby se stali svědky prastarého velikonočního zvyku, který se zachoval ještě z pohanských dob.

Je mi trochu líto, že se títo lidé z Moravy, kteří si kvůli takovému zájezdu museli zaplatit nejen cestu autobusem, ale také dva noclehy (a ty dnes nejsou laciné!), rozhodli navštívit Lužici a seznámit se s historií a folklorem nejmenšího slovanského národa, zatímco mnozí obyvatelé Chrastavy, kteří to mají do Lužice necelých osmdesát kilometrů, takový zájezd podceňují.... Bohužel, nemají tam moře ani nebetyčné velehory, přesto je to pro nás výlet jakoby do jiného světa.

Ptáte se proč?

Z několika důvodů:

1) Každý Lužický Srb hovoří denně dvěma jazyky, a to německy a svým, němčině naprosto nepodobným mateřským slovanským jazykem.

2) Tamní lidé, včetně dětí, jsou velmi pobožní, i když žijí v moderních, vzorně udržovaných domech a mají auta mnohdy modernější a lepší než naši občané.

Já sám jsem nevěřící člověk, ale vím, že to byla a je právě víra, která zpomaluje jejich postupný zánik. Mají svou cestovní

kancelář, která každoročně pořádá zájezdy do Lourd, do Říma či jiných nábožensky zajímavých míst.

3) Vzhled a úpravnost vesniček velkých jako Bílý Kostel nad Nisou či Nová Ves by pro nás mohla být vzorem. Budeme se i nadále vmlouvat, že je teprve šedesát pět let po válce a že tu je tzv. pohraničí? I to je pro účastníky zájezdů nesmírně poučné, jak se dá žít i na venkově.

4) Neuvěřitelná je i údržba božích muk u cest a křížů před vesnickými domy, které si rodiny za vlastní peníze dávají pozlacovat a udržují je ve vzorném pořádku.

5) Viděli jste někdy stovky (celkem jich v ten den jede více než 1700!) vyzdobených koní různých barev, velikostí a ras, na nichž sedí svátečně oblečení muži, jak jedou s církevními korouhvemi po cestách od vesnice k vesnici a - zpívají ??? Celým krajem se nese ten zpěv stovek mužských hlasů. O čem zpívají? Představte si, že oznamují zázrak zmrtvýchvstání Krista... Pro průměrného Čecha něco neuvěřitelného na začátku 21. století!

6) U nás je nezaměstnanost kolem deset procent, v Lužici kolem dvaceti pěti procent. Mládež se stěhuje za prací daleko od své malé vlasti a mnozí se domů, do slovanského kraje, již nevrátí...

ALE TÍM HLAVNÍM DŮVODEM, PROČ BYCHOM MĚLI MÍT O LUŽICI VĚTŠÍ ZÁJEM, JE TA SKUTEČNOST, ŽE JEJICH DÁVNÍ PŘEDKOVÉ, KMEN MILČANŮ, ZALOŽILI PŘED TISÍCEM LET – CHRSTAVU !!!

Na loukách kolem cest jsou o Velikonoční neděli zřízena provizorní parkoviště pro stovky osobních aut a desítky autobusů z různých částí Německa. Jsou mezi nimi i autobusy z České republiky. Je dost důležité, abychom Lužickým Srbům dali najevo, že o nich víme, že chápeme jejich těžkou situaci, neboť i Češi v minulosti prožili období, kdy nám hrozil zánik. **A oni přes nepřítel osudu svému zániku statečně vzdorují!**

Tak co říkáte – nepojedete v neděli 4. dubna 2010 s námi?

PhDr. František Vydra

Čtete v andělohorské obecní kronice

Až do roku 1960 byla Andělská Hora samostatnou vesnicí s vlastním obecním úřadem. Naší Společnosti přátel historie města Chrastavy se podařilo získat **ručně psanou obecní kroniku, která obsahuje zápisy z let 1924 až 1945**. Je psána samozřejmě německy. To by však nebylo to nejhorší, protože znalost jazyka a dobrý slovník nám umožňuje text přeložit. Mnohem obtížnější je rozluštění rukopisu několika kronikářů, kteří se na zápisech podíleli. Stovky stránek jsou totiž psány tzv. **kurentem**, který se od poloviny minulého století již nepoužívá. Osobitý rukopis kronikářů se v mnohém odlišuje od předepsané (vzorové) normy této abecedy, což práci zpomaluje a ztěžuje.

S odstupem času je nesporně velmi zajímavé tuto kroniku číst. Uvádím v tomto příspěvku několik úryvků textu, které by mohly čtenáře BULLETINU zajímat.

Dozvídáme se, že kroniku začal psát **Heinrich KIRSCH**, a to od 1. ledna 1924.

K Andělské Hoře patřila dříve také osada **ROKYTNICE** (něm. Eckersbach). Později byla přifařena k obci Kryštofovo Údolí. Název osady je odvozen od říčky Rokytky, která se v němčině nazývá rovněž Eckersbach. V roce 1869 měla Rokytnice 21 domů, v nichž žilo 119 obyvatel.

Kronikář mimo jiné zaznamenával **výsledky voleb**. Při volbách v roce **1925** získali největší počet hlasů **komunisté**, a to 294. V roce **1928** bylo na volebních lístcích jedenáct politických stran. Z celkového počtu 408 voličů získali komunisté 219 hlasů.

25. srpna 1930 vzbudil velký rozruch **přelet vzducholodi "Graf Zeppelin"**. Letěla ve výšce asi 600 metrů.

Rok **1931** byl rokem nezvykle **vyšoké nezaměstnanosti**. Bylo zavřeno několik textilních továren, mezi nimi i firma Prade.

V roce **1932** nacházíme v kronice zmínku o zřízení tzv. **Aasplatzu**, což byl jakýsi hřbitov pro uhynulá zvířata (krávy, koně), ale také skládka popele, střepů a jiných materiálů.

Při volbách v roce **1934** byl přítomen vládní komisař Jaroslav Hruška. Do urny bylo odevzdáno 419 platných hlasovacích lístků a zvítězili opět komunisté.. Na seznamu polit. stran se poprvé objevuje **Henleinova Sudetoněmecká strana** (SdP = Sudetendeutsche Partei).

Po nástupu Hitlera k moci v sousedním Německu se situace v našem pohraničí rychle měnila. Již v příštích volbách v **květnu 1935** zvítězila na Liberecku i v Andělské Hoře právě tato **Henleinova strana**, pro další vývoj u nás tak nebezpečná. Z celkového počtu 462 hlasů získala SdP 276.

Toho roku abdikoval (= odešel ze své funkce) prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Novým prezidentem byl zvolen **Dr. Edvard Beneš**.

Kronikář uvádí, že kilogram chleba stál v roce 1933 2 Kč 20 hal. Následkem sucha v roce 1934 ceny potravin stouply.

19. srpna 1936 navštívil nově zvolený prezident ČSR **E. Beneš Liberec**, který se v té době stával baštou protistátně naladěných německých obyvatel. Mnozí z nich se netajili obdivem k politice A. Hitlera.

Situace v pohraničí se vyostřovala a v kronice se dočítáme, že byl posílen početní stav policejní stanice v Chrastavě (sídliла tehdy v přzemí radnice).

V lednu roku **1938** zaznamenal andělohorský kronikář, že se na nebi opakovaně objevovala **polární záře**. Bylo to snad znamením, že ještě téhož roku přijdou horší časy? Mnoho lidí věřilo, že takový jev nevěští jistě nic dobrého...

Pro místní obyvatele bylo jistě důležité, že v srpnu roku **1937** byla dána do provozu **nová přádelna** pod Hamrštejnem v Machníně.

O tom, že se situace rychle zhoršovala, svědčí záznam o tom, že v domě č. 8 bylo ubytováno **dvacet českých vojáků** pod vedením majora Lehkého.

Vojáci budovali na Ovčí hoře a později také na Dlouhé hoře **překážky z ostnatého drátu**, připravovalo se **podmínování mostů** v celém okolí.

5. srpna 1938 se konala v Andělské Hoře velká církevní slavnost u příležitosti **100. výročí postavení kostela Paní Marie Sněžné**. Místní **hasičský sbor** získal v té době lepší technické vybavení (motorovou stříkačku, hadice, žebříky atd.).

V září se situace ještě více zhoršovala. Přestaly jezdit

vlaků ze Žitavy do Liberce (majitelem této trati byla Saská správa železnic). Henleinova SdP vyhlásila osm tzv. **karlovarských bodů**, i když dobře věděla, že jsou pro vládu v Praze naprosto nepřijatelné.

Českoslovenští vojáci německé národnosti prchali přes hranice do Německa, kde se zúčastňovali záškodnických kursů. Jiní se skrývali v lesích, aby nemuseli při mobilizaci nastoupit do naší armády.

Aby nemohli němečtí občané poslouchat štvavé Hitlerovy projevy proti Československu, musely německé rodiny 26. září **odevzdat své rozhlasové přijímače**. Ty byly převezeny z Andělské Hory do budovy české menšinové školy v Chrastavě. (1. října byly opět vráceny.) Byl rovněž **vypnut proud**, aby byl poslech Hitlerova projevu znemožněn. Byl také vydán rozkaz, aby byla zatměna okna.

Po vyhlášení **mobilizace** byly bunkry v okolí Andělské Hory obsazeny českými vojáky.

Na některých místech pohraničí byl vyhlášen **výjimečný stav** (tzv. stanné právo).

V okolí obce byla i těžká děla a bylo jasné, že by v případě nutnosti byly domy v obci zničeny. **Mnoho německých rodin prý v těch dnech mělo připravené batohy s jídlem a prádlem**. Plynové masky v té době lidé ještě neměli.

V té nejisté době lidé přestali chodit do práce, čekali se, co bude dál. Lidé prý mezi sebou hovořili jen šeptem. Čeští vojáci si postavili na kraji lesa přístřešky z větvi.

Po jednání v Mnichově lidé uvěřili, že pouze jakýmsi zázkřem byl udržen mír a odvrácena válka.

Mimořádná česko-německá komise **začala vytyčovat hranici** mezi tzv. Protektorátem a pohraničními oblastmi. Podle sčítání lidu z roku 1910 byly stanoveny oblasti s převládajícím

německým obyvatelstvem a ty měly být do konce listopadu **obsazeny německým wehrmachtem** (= armádou) 3. skupiny vojsk pod velením gen. Bocka.

2. října byl obsazen Frýdlant, **3. října Chrastava**, 8. října Liberec.

V oknech se objevily německé vlajky s hákovým křížem, transparenty s uvítacími nápisy.

Do Andělské Hory přijelo 300 německých vojáků ze směru od Žitavy. Byli to příslušníci 4. roty 1. pěšího praporu.

Většina vojáků byla ubytována v domech **Všude byli přátelsky přijati a pohoštěni**. Vojáci wehrmachtu popíjeli v hospodách laciné a dobré české pivo, chutnaly jim uzenky. Lidé spolu s vojáky zpívali až do půlnoci.

Německé velení dbalo na to, aby jejich vojáci i v této mimořádné době plnili své povinnosti, všude byl udržován pořádek.

Čeští vojáci opouštěli svá stanoviště velmi pomalu. V Kryštofově Údolí se zdržovali až do 8. října.

Mezi obyvateli Andělské Hory a německými vojáky vznikala přátelství. Denně tu vyhrávala vojenská kapela, občanům byla k dispozici vojenská polní kuchyně. Ve stodolách bylo ustájeno 80 koní, na továrních dvorech parkovaly desítky vojenských aut.

V těch dnech **prchali přes nově vytyčenou hranici do českého vnitrozemí mnozí němečtí komunisté a lidé židovského původu**, aby se vyhnuli pronásledování, jaké existovalo v Říši.

Kanceláře úřadů, zařízení škol a kasáren prý po odchodu Čechů zůstaly v zuboženém stavu. Co se nedalo odnést či odvézt, bylo zničeno, ačkoliv podle znění Mnichovské dohody mělo být všechno předáno v bezvadném stavu,

Konec 1. části, pokračování v čísle 181.

Kvíz pro vás – 7krát odpověz

Vážení čtenáři, i tento měsíc je pro vás připraveno sedm zajímavých otázek. Odpovědi najdete na konci Bulletinu.

1. Víte co je kucnouch (kucmoch)?
2. Kdo je autorem světoznámých spisů *Orbis pictus*, *Schola ludus*, *Labyrint světa a ráj srdce* apod.
3. Na kterém zámku působil v rodině hrabat Thunů v letech

1844 – 47 jako učitel hudby B.Smetana?

4. Na hradě Krakovec pobývala významná osoba českých dějin. Znáte její jméno?
5. Jak se jmenoval první český král?
6. Dříve se měřilo na lokty. Jak byl dlouhý?
7. Kdy a kde vznikla v Čechách první zahradnická a vinařská škola?

Připravila J. Špaková

Zájemnosti v březnu

2. 3. si připomínáme Anežku Českou. Je znázorňována jako abatyše s korunou, jak ošetřuje nemocné nebo s trpícími u nohou. Ale málokdo ví, že dnešní den je i dnem studní. Podle staré keltské tradice se uctívaly posvátné studny čištěním a obětováním květin. Tím si zajišťovali naši předkové dobrou a zdravou vodu po celý rok.

Pokud zahřmí 3. března, věřilo se, že měsíc přichází jako lev. Následné počasí bude slunečné a plné síly.

7. 3. byl v Římě zasvěcen slavností zvaným *lunonalia* na počest bohyně Junony. Po celé římské říši kráčelo v každém městě vždy dvacet sedm mladých dívek v dlouhých řízách právě na počest této bohyně.

11. března slavili památku hrdiny Hérakla. Byl to pro všechny den síly a odvahy, kdy se pokoušeli lidé zvládat složité úkoly, na které by si jindy netroufli.

12. 3. má svátek Řehoř. Asi všichni znají, že „Na svatého Řehoře, líný sedlák, který neoře.“ Volno měl pouze šelma sedlák. Ale ten, který byl takto nazván, vůbec z toho neměl radost. Tehdy to byla hanlivá nadávka.

14. 3. začínaly ve starém Řecku dvoudenní slavnosti boha vína Dionýsa, které měly zajistit bohatou úrodu hroznů.

17. 3. v keltském kalendáři končí měsíc jasanu Nion. Tento den je také národním svátkem Irska.

18. 3. začíná měsíc olše. Tento strom chránil Kelty před střety a spory.

19. 3. slaví svátek Josef. Není to však původní české jméno, ale je hebrejského původu. Základem je Jóséf označující „toho, kdo bude pokračovat.“

23. 3. tento den se také nazýval Nalézání léta. Mystická slavnost měla oslavovat sluneční světlo, které přemáhá tmou a připravuje všechny na nové jaro.

24. 3. byl slaven jako Den ochránce nebes.

30. 3. naši předkové v tento den uctívali koně, protože věřili, že nastává užší spojení s přírodou.

Podle dostupných pramenů zpracovala J. Špaková

Informace pro členy SPHMCH

V liberecké knihovně se koná zajímavá přednáška na téma *Aktuality na hradech a zámcích Libereckého kraje*. Přednáší mj. ředitel památkového ústavu M. Kadlec. Přednáška se koná 11. 3. 2010 v 18 hodin. Všichni jsou srdečně zváni.

Liebigové a Liberec

V září r. 2009 se konala u příležitosti Dnů evropského dědictví v Oblastní galerii v Liberci výstava s názvem *Liebigové a Liberec*. Výstava upozornila, že tito podnikatelé byli zároveň i stavebníky, kteří zanechali výraznou stopu na architektuře města.

Asi nejvýznamnější stavbou byla textilní továrna *Johann Liebig a Co.* Byla vybudována na místě bývalé clamgallasovské manufaktury z r. 1805. V r. 1827 budovu koupil a za rok v ní zahájil výrobu merina, saténu a vlněné látky. Postupně do areálu přibýly další stavby – barevna, tiskárna, plynárna, sklad, tkalcovna, přádelna vlny. Podle projektu architektů M. Kühna a H. Fanty byly postaveny dvě pětipodlažní tkalcovny vlny. Po znárodnění převzal továrnu národní podnik *Textilana*, který v r. 2003 ukončil svoji činnost. Objekt byl zdemolován, zůstala jen přádelna z r. 1908.

Liebigovo městečko vzniklo jako zaměstnanecké sídliště na severním svahu Hrnčířského vrchu. Iniciátorem byl J. Liebig starší a dále jeho následovníci – Pauline Liebigová, J. Liebig ml. a Theodor Liebig ml. Liebigovo městečko je příkladem tovární výstavby zaměstnaneckého sídliště. Další sídliště tzv. *Domovina* bylo určeno pro válečné vysloužilce z Liebigovy továrny.

Z popudu Pauliny Liebigové vznikl dětský azyl a škola sv. Josefa, dále ubytovna sester apod.

Sídlo dnešní Oblastní galerie v Liberci nechal postavit Johann Liebig ml. jako svoji rodinnou vilu. Stavba je inspirována severoitalskou renezancí a je jedním z nejhodnotnějších příkladů architektury v tzv. historizujícím slohu. Po jeho smrti připadla vila synovi Johanu Moritzovi a dětem jeho dcery Gabriely. Objekt byl zestátněn a od roku 1953 zde sídlí Oblastní galerie. Tato budova je kulturní památkou.

Známa je i tzv. *Liebigova vila* v Jablonecké ulici, kterou si nechal postavit Theodor Liebig ml. Stavba probíhala v několika etapách. T. Liebig zde pobýval až do své smrti v r. 1939. Objekt byl využit k úředním účelům, sloužil i jako mateřská škola. Také Liebigova vila či tzv. „Zámeček“ je kulturní památkou, od r. 2005 patří městu a je využívána pro úřední účely. Smutný osud má Liberecká výšina. Tu nechal postavit Heinrich Liebig. Je to romantická stavba ve stylu rytířského hradu a byla vybudována v letech 1900 – 1901. Stalo se oblíbeným výletním místem libereckých občanů. V současné době je objekt delší dobu nevyužit a chátrá.

Podle dostupných pramenů zpracovala J. Špaková

Odpovědi na kvízové otázky

1. Hustá kaše – jídlo z Pojizeří z 19. století.
2. Jan Amos Komenský
3. Na zámku v Benátkách nad Jizerou. V expozici najdeme o jeho působení řadu dokumentů.
4. Hrad Krakovec byl posledním útočištěm J. Husa, který tu pobýval pod ochranou komořího J. Lefla z Lažan.

5. Vratislav II. obdržel titul pouze pro svoji osobu v r. 1085, jeho potomci dědičně titul užívat nemohli.
6. Rozlišoval se český loket – 0,594 m, moravský loket – 0,791m, rakouský loket – 0,775.
7. V r. 1885 v Mělníku.

Připravila Jaroslava Špaková

BULLETIN

Společnosti přátel historie města Chrastavy

No 180 / 3 - 2010

Vydává Společnost přátel historie města Chrastavy
Připravil: J. Špaková, F. Vydra

Sazba, tisk a distribuce je zajišťována prostřednictvím
Chrastavských listů – zpravodaje MěÚ Chrastava.